

Таким образом, вместо построения двух сложных дилемм и рассуждений относительно того, какая из них будет приоритетной – первая или вторая, хитрые софисты просто строят две ошибочные дилеммы, которые находятся в отношении противоречия друг к другу [4, с. 179]. Ситуация выглядит тупиковой и неразрешимой только на первый взгляд. Основная цель иска Протагора должна лежать не в вопросе получения денег, а в невыполнении учеником условия договора, согласно которому последний должен выступить в суде: Эватл должен взять дело и вести это дело в суде, потому что иначе он нарушает одно из условий соглашения, а именно – отказывается от выступления в суде. И тогда, после выступления Эватла на судебном процессе, вступает в силу его соглашение с учителем Протагором. Если же Эватл отказывается вести дело в суде, то в таком случае суд может признать необходимость Эватлу оплатить обучение в школе Протагора без его выступления, как такого, потому что он отказался от одного из условий заключенного соглашения с учителем.

Список литературы: 1. Асмус В.Ф. Историко-философские этюды / Асмус В.Ф. – М: Мысль, 1984. – 380 с. 2. Ивин А.А. Логика; (учебное пособие) / Ивин А.А. – М.: Знание, 1998.– 234 с – (Издание 2). 3. Лисаню Е.Н., Микиртумов И.Б. Дело «Протагор versus Эватл» принять нельзя отклонить // Человек познающий, человек созидаящий, человек верующий \\ Сб. ст. Ред. Кол. Ю.Н. Солонин (пред) и др. – СПб, Изд-во СПбГУ, 2009. (Вестник СПбГУ. Министерство образования и науки РФ. Спец. Вып). – С. 85–97. 4. Невельська-Гордеева О.П. Логічна сутність лематичної помилки у спорі Протагора з Еватлом. // Логіка і право: матеріали ІУ Міжн. наук.-практич. Конф. (Харків, 11 травня 2012 р.). / Наук. Ред. О.М. Юркевич. – Харків: ФО-П Корецька Л.О., 2012. – С. 178–180. 5. Хоменко І.В. Еристика: мистецтво полеміки /Ірина Вікторівна Хоменко. Навч. посіб. – К.: Юрінком Інтер: редакція наук. та навч. літератури, 2001. – 192 с. – Бібліогр.: С. 182–187. 6. Челпанов Г.И. Учебник логики / Челпанов Г.И. – М.: Эдиториал УРСС, 2011. – 264 с.

*Пивоваров В.М.
м. Харків, Україна*

МОВА І КОМУНІКАТИВНІ ПРОЦЕСИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ КУЛЬТУРІ

Слово «комунікація» означає «перебувати у зв'язку, брати участь, об'єднуватися», а також порозуміння, контактування, контакт,

зносини. Українськими відповідниками є слова «сполучатися», «спілкуватися», «спілка», «спільнота», для поняття комунікації визначальним є зв'язок у спільноті.

Види і способи комунікації:

- усна комунікація;
- письмова комунікація;
- візуальна комунікація;

На думку психологів, у багатьох ситуаціях найбільш ефективним є безпосередній усний контакт, за допомогою якого можна передати деталі, уточнити важливу інформацію, правильно зрозуміти сенс висловлювання. Якщо людина ставить запитання, то, на думку дослідників, імовірність того, що вона правильно зрозуміла повідомлення, підвищується на 20 %, а якщо виникають зауваження, тоді цей показник додатково підвищується ще на 15 %.

Існує прямий зв'язок між поняттями багатства і різноманітності мовлення, тому чим різноманітніше мовлення, тим воно багатше.

Джерелами багатства мови є мовні елементи. Насамперед прийнято говорити про лексичне багатство мовлення, яке виявляється у здатності мовця уникати повторення слів, користуватися синонімічними ресурсами.

Про роль і значення мови, її нерозривну єдність із соціумом писав І. Огієнко, наголошуючи, що «мова – основа духовності народу» [1].

Ідентичність є міцною основою людської соціальності, пов'язаної з усвідомленою приналежністю до базових цінностей, співпричетністю до історії та національних інтересів. За твердженням Е. Сміта, «національна ідентичність залишається природною формою сучасної культурної та політичної спільноти» [2].

Спілкуватися дає можливість ставати членом спільноти, розуміти, співпереживати, духовно споріднюватися, дотримуватися норм, які встановлені у суспільстві. Визначальним є зв'язок між членами спільноти, який їх об'єднує. Комунікативні процеси сприяють встановленню такого зв'язку за допомогою спеціальних лексичних форм. Порозуміння свідчить про єдність членів суспільства.

Відомо, що від моменту народження починається спілкування людини з навколишнім світом. Дитина сприймає та розуміє звуки людської мови. Першими немовля чує звуки материнського голосу. Оскільки дитина опановує мову батьків, то і запам'ятовує комунікативні особливості їхнього спілкування. Великого значення набуває особиста комунікація, або безпосередні контакти між батьками і дітьми, під якою розуміють усі види обміну інформацією. Для ясного і чіткого вираження думок важливим є достатній запас слів.

Спілкування створює емоційний контакт та розкриває людські можливості, закладені в її генетичному коді, формує неповторний світ мови, де живе рідне слово. Людина пізнає навколишній світ та розвиває мовні навички.

Мова – це чинник, тісно пов'язаний з мисленням і психологією людини, її життєдіяльністю, з історією народів, їхніми звичаями та розвитком соціальних спільнот. Слово – важлива частина комунікативного процесу. Питання розвитку мови, етнолінгвістики, мова і культура досліджували О. Потебня, В. Гумбольдт, І. Огієнко, С. Єрмоленко, Л. Мацько, В. Жайворонок, Т. Воропаєва, Н. Костриця та ін. Доведено, що мова є засобом людського спілкування, тісно пов'язана зі світосприйняттям особистості. Володіння мовою є однією з найважливіших рис людського життя. Специфічними ознаками мови психологи називають конкретні особливості її членування, вираження та внутрішню організацію значень, характерних для певного соціуму.

Відомий психолог Л. Виготський наголошував, що засвоєння рідної мови відбувається неусвідомлено і мимовільно, тобто йде знизу вверх, засвоєння ж другої, третьої, четвертої мов відбувається іншим шляхом – зверху вниз, тобто через усвідомленість і довільність [3]. У своїх працях Л. Виготський довів, що культурні знаки слугують «знаряддями», оперуючи якими суб'єкт формує свій внутрішній світ, основними одиницями якого стають значення (певні узагальнення та когнітивні елементи свідомості) і смисли (афективно-емоційні компоненти), ці значення відіграють головну роль при утворенні функціональних зв'язків між мисленням і мовленням. [3]. На взаємодії мови й світогляду наголошував український учений О. Потебня, який заперечував мовну асиміляцію, виступав за збереження і розвиток усіх національних мов як найглибших «стихій» народного буття [4]. М. Гайдеггер визначив мову як «дім людського буття» [5]. Сучасні українські філософи визначають мову як дім буття духу народу [6]. В Універсалі національної єдності запропоновано об'єднати всі зусилля громадськості для реалізації багатьох пріоритетів національного прогресу, а саме всебічного розвитку та функціонування української мови як державної та мови офіційного спілкування у всіх сферах суспільного життя на всій території України – як основи самоідентифікації народу і держави, розвитку культури та відродження духовності Українського народу, забезпечення цілісності мовно-культурного простору [7].

Мова є важливим компонентом самобутності народу, показником самодостатності людини як члена соціуму. В онтологічному та етнопсихологічному плані мова постає як важливий феномен національної культури. Мова і культура взаємодіють. Культура і мова – це

продукт соціальної активності людини. Мова є одним із найважливіших досягнень цивілізації, складовою частиною культури та її знаряддя. Аналогічно до того, як у культурі кожного народу є загальнолюдське і етнонаціональне, так і в семантиці кожної мови є віддзеркалення як загального, універсального компоненту культур, так і своєрідності культури конкретного народу. Універсальний семантичний компонент зумовлений єдністю бачення світу людьми різних культур. Ця принципова єдність людської психіки виявляється у семантичній організації мов: від широких і стійких тенденцій до «точкових» універсальних явищ.

Національно-культурна своєрідність мови відбивається в особливостях позначень понять специфічними словами. Наприклад, в англійській мові, окрім слова «lawyer» – юрист, адвокат є інші позначення адвокатської професії: «attorney» – уповноважений, повірений, «barrister» – адвокат, що має право виступати у вищих судах, «solicitor» – консультант, який має право виступати в нижчих судах, «counsel» – юрисконсульт, «counsellor» – радник, «advocate» – адвокат вищого рангу. В українській мові усім цим позначенням відповідає слово «адвокат».

Інколи слово однієї мови немає відповідника в іншій. Зазвичай такі слова і вирази називають поняття чи об'єкти, що відбивають особливості життя народу, наприклад: запорожець, кобзар, сурма, оселедець (козацький), кутя, рушник (вишиваний), чумак, галушки, бандура, вечорниці. Така лексика є частиною національної культури, відображає її особливі етнонаціональні елементи, які не мають синонімів в інших мовах.

Лексика кожного народу тісно пов'язана з його самобутньою культурою, тому багато слів та фразеологізмів не мають відповідників в інших мовах, наприклад: у живі очі брехати, кидати напризволяще, бути перед очима, про людське око, пошитися в дурні, розкошів зазнати тощо. У культурі народу поєднується загальнолюдське та етнонаціональне, а в семантиці мови відбиті своєрідність і загальні компоненти культури.

Список літератури: 1. Огієнко І. Українська культура. – К., 1918. – 272 с. 2. Сміт Е.Д. Національна ідентичність. – К. : Основа, 1994. – 224 с. 3. Выготский Л.С. Мышление и речь. – М., 1982. 4. Потебня А.А. Эстетика и поэтика. – М., 1976. – 614 с. 5. Хайдеггер М. Время и бытие. – М., 1993. – 452 с. 6. Шинкарук В.І. Поняття культури. Філософські аспекти / Феномен української культури: методологічні засади осмислення. – К., 1996. – С. 15–21. 7. Універсал національно єдності. – Українська правда. – 3 серпня 2006 року.